

MARGUERITE DURASOVÁ

4. 4. 1914 – 3. 3. 1996

*“Je-li člověk vnímavý, dělá dobře cokoliv,
píše knihy, pečuje o zahradu i miluje.”*

Vlastním jménem Marguerite Donnadieuová se narodila 4. dubna 1914 v Dia Dinhu nadaleko Saigonu (dnešní Vietnam). Otec byl profesorem matematiky, matka učitelkou i ředitelkou školy. Po smrti otce se matka dostala do finančních nesnází a později musela Indočínu i se dvěma jejími bratry opustit. Zážitky z dětství a mládí prožitého zde zúročila v mnoha svých dílech.

Po maturitě studovala v Paříži společenské vědy, právo a matematiku. Ve volném čase se věnovala literatuře a snažila se připravit na svou literární činnost. Po krátkém čase, kdy pracovala na Ministerstvu kolonií, byla zaměstnána v nakladatelství Galimard.

Roku 1935 se seznámila s francouzským intelektuálem Robertem Antelmem, za něhož se roku 1939 provdala. Dítě, které se jim narodilo, zemřelo krátce po porodu. Společně si našli byt blízko známé kavárny Deux Margot. Byla velmi fixována na své byty i dům v Neauphle-le-Château a tyto užívala až do své smrti. Právě zde se scházeli nejvýznamnější francouzští intelektuálové. Už během studií se sblížila s levicovými příznivci, což vyvrcholilo jejím členstvím v Komunistické straně. V padesátých letech její řady opět opustila.

Sama začala publikovat v časopisech France-Observateur a Vogue. Vytvořila první román, který však nebyl publikován. *“Psát je jako najít způsob tance.”* Debutovala roku 1943 románem *Nestoudníci*, vytvořeném v neorealistickém stylu. O rok později následoval další román *Poklidný život*, v němž vypjaté vztahy v rodině mají tragické následky, na jejichž základě si iniciátorka uvědomuje, jak nízké důvody jí k vytvoření konfliktu vedly.

V době války působila s manželem v hnutí odporu. Robert byl zatčen a zbytek

války strávil v koncentračních táborech. Po skončení války se jí ho s velkými obtížemi podařilo vypátrat a naprosto zuboženého přivést zpět do života. Sugestivní osobní trýznivou zповědí o celé této anabázi s její součástí fyzickou i psychickou je román *Bolest*, který napsala krátce po válce, ale odložila jej na dlouhých čtyřicet let. Do svých děl jej zařadila až při vydání starších textů s názvem *Na okraj* v letech 1985-1986. Svého muže zachránila, ale poté se s ním rozešla a začala žít s Dionysem Mascolem. Založili nakladatelství Cité Universelle. Roku 1947 se jim narodil syn Jean přezdívaný Outa.

Roku 1950 vydala poslední neorealistický román s jasnými autobiografickými prvky *Hráz proti Pacifiku*. Je příběhem matky, která vložila svůj majetek do nevhodných pozemků a marně tak bojuje o záchranu úrody i životy svých dětí. Poprvé se zde objevil durasovský typ žen, které jsou silné, mnohdy až nebezpečně svéhlavé, milují toho, koho chtějí, ale zároveň jsou i opuštěné a šílené. Podobnou postavu najdeme i v dalším románu *Námořník z Gibraltaru* (1952), v němž se zámožná žena plaví po středomořských přístavech, kde bezúspěšně hledá námořníka, kterého kdysi milovala.

V následujících dílech *Koníčky z Tarquinie* (1953) a *Park na náměstí* (1955) Durasová zdokonaluje svůj rukopis, minimalizuje děj a dává tak čtenáři prostor pro vlastní vcítění a dokreslení profilu postav vnímaných převážně z dialogů. Její prózy proměňují podobu do formy divadelních her.

Roku 1955 iniciovala s Bretonem založení Výboru proti alžírské válce a ještě spolu s Jeanem Schusterem založili surrealistickou revui "14. červenec", na jejíž stránkách polemizovali s politikou Charlese de Gaula.

Na sklonku padesátých a v počátku šedesátých let vytvořila svá vrcholná románová díla. *Moderato cantabile* (1958), považován za zcela jedinečný, je vyličením nezapomenutelného setkání dvou různorodých individualit, jež se sejdou jako náhodní svědci zločinu z vášně, aby pak na odraz marného citu jen nenaplnění vzpomínali.

V románu *Je léto, půl jedenácté večer* (1962) na malém prostoru rozehrála drama manželky, která pozoruje prohlubující se vztah mezi svou přítelkyní a svým manželem, vyniknuvší na pozadí tragického osudu druhého páru, v němž muž zabil svou ženu a jejího milence. Děj se protne v momentě setkání vraha s podváděnou ženou, aby v následné katarzi došlo k naplnění osudu postav. Gradaci příběhu umocňuje

autorka přírodní scenérií dusného léta, očekávané bouřky a jejího příchodu.

Odpoledne pana Andesmase (1962), *Únos Lol V. Steinové* (1964), *Vícekonzul* (1965) jsou mistrná provedení "antirománu" jako směru "nové vlny". "Vytvořit bezvýhodnou situaci je pro mně ukojení, kterému se říká literatura."

V tomto nejpłodnějším období svého života se věnovala též tvorbě divadelních her a filmových scénářů, v nichž přivedla k dokonalosti svou "durasovskou" formu postavenou na minimalistickém příběhu s málo rozvinutými reáliemi a propracovanými dialogy, s pomocí nichž je nám dáno nahlédnout hluboko do myšlení a psychických pochodů aktérů. Jedná se o dramatizaci a filmové verze starších děl i díla původní. Jmenujme například dramata *Parčík na náměstí* (1957), *Viadukty v Seine* (1960), *Vody a lesy* (1965), *Celé dni po stromech* (1966), *Shaga, je vymyšlený jazyk*, *Yes, snad* (obě 1968), *Přišel mně navštívit nějaký člověk* (1969), *Kino Eden* (1971).

Podle scénáře *Hirošima má lásku* (1959) natočil Alain Resnais jeden z nejznámějších francouzských filmů, v němž prožívá herečka, natáčející protiválečný film v Hirošimě, již podruhé v životě lásku, která nemůže být naplněna. Poprvé to byl německý okupující voják, zastřelený na sklonku války, a nyní je to japonský architekt. Režisérovi se zdařilo zprostředkovat subjektivní prožitky a vzpomínky hlavní hrdinky spojováním zvuku a obrazu a dovedl tak k dokonalosti snahy literární předlohy.

Od filmových scénářů už pro ni nebyla dlouhá cesta za kameru, kde se objevila v sedmdesátých letech. Bande quatre ve složení Cocteau, Guitry, Pagnol a Durasová vytvořili několik filmů patřících k vrcholům francouzské kinematografie. Prvním autorským projektem byla *La Musica* (1967). Bouřlivé události odehrávající se v Paříži v květnu 1968, během nichž se stala členkou Výboru studentů a spisovatelů, ztvárnila o rok později ve filmu *Zničit, řekla*. Následovaly *Žena od Gangy* (1972), *India song* (1973), *Kamión* (1977). Zfilmovanou podobou románu *Únos Lol V. Steinové* nazvali tvůrci *Její benátské jméno v pusté Kalkatě* (1976).

Mezi prací na filmech stihla napsat další romány. Velmi podobný námět jako *Viadukty v Seine* má i kniha v žánru víceméně detektivním s názvem *Anglická milenka* (1967).

Láska (1971) je příběhem dvou mužů a ženy, jež spojuje záhadný zážitek z minulosti. Tajemství poodhalené, ale nedoodhalené, je často přítomno v jejich zápletkách, kdy tušíme cosi silné, úzkostné, co skrývá mysl postav.

Většina textů, vytvořených v sedmdesátých letech, je charakteristická takzvanou trojjedností – z čehož pramení, že byly určeny pro použití na divadle, ve filmu a dostalo se jim i románové podoby. To platí i o *Abahn Sabada David*. Zejména pro filmové scénáře je typické, že se zde prolínají postavy několika děl zároveň.

Její filmová invence se vyčerpala a tak se v osmdesátých letech vrátila opět k literatuře. V té době procházela složitým obdobím, jelikož trpěla rozvinutou závislostí na alkoholu a drogách, díky nimž se zhoršila akutní cirhóza jater. Na podzim roku 1982 nastoupila do Americké nemocnice na protialkoholní léčení. Pod vlivem hrůzných vzpomínek se částečně alkoholu zdržela.

Kromě utrpení abstinenčních příznaků přinesla tato léta do jejího života také pozdní lásku k mladému Yannovi Andréovi Steinerovi, který se stal oporou i trápením posledních roků života, neboť stejně jak ho obdivovala za jeho péči a starostlivost o sebe, tak jej omezovala a žárlila na jeho homosexuální chování.

Po románu *Choroba zvaná smrt* (1982) přišel životní úspěch v podobě ocenění nejprestižnější francouzskou literární cenou bratří Goncourtů, na kterou už byla nominována za *Hráz proti Pacifiku*, ale získala ji za autobiografický román *Milencec* (1984). V něm vylíčila bez fabulace svůj mladický milostný vztah k bohatému Číňanovi, jenž je symbolem nenaplněné lásky i mnohostranného ponížení, kdy je dívčino chování vnímáno jako prostituce a zároveň mužův rasový původ jako nevhodný pro bílou dívku. Minimální děj s bohatými reáliemi prostředí i společnosti přibližuje vnitřní situaci i vnímání a takřka surově vykresluje odevzdanost, s níž aktéři přijali bezvýhodnost situace, která jim nedopřeje naplnit hluboký cit. *“Mnoho let po válce, manželstvích, dětech, rozvodech, knihách přijel do Paříže a zatelefonoval jí.... Řekl jí, že je to jako dříve, že ji stále miluje, že ji nikdy nedokáže přestat milovat, že ji bude milovat až do smrti.”*

Postavu svého milence i epizody ze vztahu, za něž se někdy styděla a jindy byla velmi pyšná, vepsala do dvou následujících děl *Modré oči, černé vlasy* (1986) a *Emily L* (1987).

Přímá zповěď - knižní verze rozhlasových rozhovorů nese název *Hmatatelný život* (1987). Je jakousi volnou autobiografií, působící poněkud náhodně uspořádaným dojmem. Navzdory tomu je to místy až upřímností šokující a odhalující výpověď o životě. Tato upřímnost však nevychází ze snahy šokovat, nýbrž je důkazem přijetí

a vyrovnání se se všemi i méně příjemnými událostmi vlastního života.

V říjnu 1988 upadla znovu do komatu, které trvalo nepřetržitě pět měsíců. Její rekonvalescence v nemocnici trvala až do června 1989. Po návratu domů odmítla komunikovat se světem, ale věrna svému heslu: *“Dokud píšu, budu žít”*, vydala v krátké době jako výpověď o čase mezi životem a smrtí sakrální román *Letní déšť* (1990). Jeho hrdinou je chlapec Ernesto, nadaný mocí ulehčovat životu, která však končí stejně jako jeho dětství, aby pak přinesla záhubu. V tématu incestního chování se vrací jednak ke svému zážitku s mladším bratrem i ke vztahu s Yannem, který mohl být jejím vnukem.

Roku 1990 se dozvěděla, že zemřel její čínský milenec, a to ji přimělo vrátit se k tomuto tématu. Doplněná, částečně upravená a spíše rozmělněná verze, která je více scénářem s pokyny pro tvůrce než románem, dostala název *Milenec ze severní Číny* (1991). V následujícím roce byl režisérem Annaudem film opravdu natočen, ale je více ovlivněn první verzí příběhu.

Vyznáním by se dala nazvat útlá kniha *Psát* (1993), v níž shrnula své názory na spisovatelskou činnost obecně i na své vlastní psaní, tak jak se rodily a odrážely v jejích knihách i v životě. *“Je to neznámo sebe sama, neznámo naší hlavy, našeho těla. Psaní není rozvaha, je to jakási schopnost mimo naši osobu, souběžně s ní, schopnost mimo naši osobu, která se v nás objevuje a postupuje dál, neviditelná, nadaná myšlením, hněvem a někdy se vlastní vinou ocitá v nebezpečí, že přijde o život.”*

Mezi 20. listopadem 1994 až 1. srpnem 1995 napsala krátké poznámky, myšlenky a útržky, jež chronologicky poskládané tvoří její poslední knihu s příznačným názvem *Tím končím* (1995). Dramatická báseň, jejímž společným jmenovatelem je smrt, strach a vyrovnání se s ní. Pravdivá, důstojná tečka za vlastním životem a dílem, pronesená bez iluzí a sentimentu. *“Jen smrt je snad s tím srovnatelná, jde z toho strach. Už nemám chuť nic začínat. Je u konce i to, co zbylo.”* Smrt ji vysvobodila o pár měsíců později 3. března 1996.

“Všechno je ve všem, kdy kniha je schopna okamžitého zázraku; co je napsáno, je také prožito... co bylo napsáno, bylo i prožito.”